

OSCAR WILDE INFÖR RÄTTA

DEN SENASTE BIOGRAFIN över Oscar Wilde — skickligt utarbetad och framför allt utomordentligt rolig — har nu utkommit på svenska (*Hesketh Pearson, Oscar Wilde*, Bonniers, 16 kr.); den anmälades i Dagens Nyheter strax efter publiceringen på engelska, den 24 september 1946. På engelska föreligger sedan ett par månader ett nytt, högst värdefullt bidrag till Wildelitteraturen. I serien "Notable British Trials" har en jurist, *Montgomery Hyde*, nära nog fullständigt publicerat rättegångsprotokollen från de tre processer på våren 1895 som resulterade i att Wilde dömdes till två års straffarbete. (*Trials of Oscar Wilde*, William Hodge, 15 s.) Även om brottstycken av dessa protokoll tidigare införts i skilda arbeten, är referaten i sin helhet av utomordentligt intresse; de ger en vida mer levande bild av de berömda korsförhören och av själva atmosfären kring processen än man tidigare fått.

Processens utgångspunkt var som bekant Wildes intima vänskap med den 25-åriga lord Alfred Douglas, yngre son till markisen av Queensberry. Markisen, som ägde en skotsk adels-titel utan rätt till säte i lordernas hus, var känd för sin våldsamma ilska, sin simpla behandling av hustru och barn och sina insatser inom boxningens teori (Queensberryreglerna). I anslutning till rykten om Wildes homosexualitet begärde Queensberry att sonen skulle avbryta sitt umgänge med den ryktbare författaren. Då Douglas svarade med oförskämdeheter — brevväxlingen mellan far och son var en tävlan i kränkande beskyllningar — lämnade

Edward Carson.

Queensberry i Wildes klubb ett öppet brev med påskriften "Till Oscar Wilde, som poserar som sodomit". Avsikten var att tvinga Wilde till åtal för ärekränkning. Wilde skred också till åtal, sedan han försäkrat sin advokat, sir Edward Clarke — förut statsåklagare (solicitor general) i Salisburys regering — att anklagelsen var totalt ogrundad. I rättegången mot Queensberry lyckades emellertid dennes advokat, Edward Carson — sedan lord Carson och en av Englands ledare under det första världskriget — att göra Wildes homosexualitet sannolik, och inför risken att en rad manliga prostituerade skulle vittna mot Wilde togs åtalet tillbaka. Nu övergick offensiven från Wilde till hans motståndare. Regeringen förmäddes att väcka åtal; efter en första rättegång, då juryn inte enades, lyckades ministären Gladstones statsåklagare, sir Frank Lockwood, att uppnå fällande dom. Under de båda senare processerna hördes ett antal unga män, varav flera yrkesmässiga pederaster, om sitt förhållande till Wilde; det var på dessa kronvittnens utsagor han fälldes.

Det starkaste intrycket av rättegången och publiciteten kring denna är kanske det grova och allmänna hyckleriet. Homosexualitet var icke någon vanlig företeelse i det dåtida England; särskilt i de förmåna internatskolorna och vid universiteterna var dess utbredning notorisk. Det uppförande för vilket Wilde anklagades var en last sedan tio år belagt med straff — genom en tillfällighet hade lagen år 1885 kommit att ändras så att det beteende varom här var fråga blivit likställt med vissa andra former av osedlighet. Trots detta uttryckte sig både domare och advo-

Oscar Wilde — porträtt av Toulouse-Lautrec vid tiden för rättegångarna.

kater som om de lindriga former av homosexualitet om vilka Wilde ansågs överbevisad utgjorde ett lika sällsynt som ohyggligt brott. Hela sättet att tala om saken kännetecknas av de ord med vilka domaren Wills beledsagade domens avkunnande. "Det tjänar ingenting till att försöka påverka er", yttrade Wills till Wilde. "Människor som begår sådana handlingar måste sakna varje spår av skamkänsla... Detta är det värsta fall som jag någonsin haft att göra med... Jag måste under dessa förhållanden utdöma det strängaste straff lagen tillåter. Enligt min mening är det aldeles otillräckligt i ett fall som detta." I pressen och den offentliga debatten dominerade samma attityd. Dag efter dag krävde tidningarna ett hårt ingripande mot det exempellösa fördrav som här avslöjats, Wildes präster nedlades för många år framåt. Samtidigt fylldes tängen till Paris av homosexuella ur den eleganta världen (en del oskyldiga påstås ha rymt av snobberi). En sida av hyckleriet var att lord Queensberry — lastbar och lymmelaktig på gränsen till det patologiska — hyllades som den gode fadern, som en sann representant för det förörrättade brittiska borgerskapet.

Uppenbart är att skrämseln framdrog denna tävlan i förljuenhet. Man ville undvika att bli misstänkt för lastbarhet eller för sympati med lasten. Skräcken var så stor att försöket att samlas underskrifter på en nådeansökan för Wilde totalt misslyckades. En ung präst, som inte kände Wilde, men som av ren medkänsla vid ett tillfälle ställde borgen för att möjliggöra den anklagades försäntande på fri fot, blev föremål för social ostracism. Wildeprocessen — liksom den ungefär samtidiga Dreyfusprocessen — blir därför ett av de bästa exemplen på ur fruktan född kollektiv gemenhet före den tid då en rad av Europas nationer kom att styras i detta tecken.

Mot fiendernas skenhelighet ställde Wilde en lekfull lögnaktighet, som trots den tragiska bakgrunden gjorde delar av rättegången till en salongskomedi. Hans kvickheter, som ofta citerats i tidigare biografier, stod visserligen inte på samma höga plan som i skådespelen, men de måste genom sin spontaneitet och sin nonchalans ha gjort ett fantastiskt intryck på åhörarna, samtidigt som de bragte de korsförhörande advokaterna till ursinne. Wilde erkände muntert och överlägset att han bjudit ett antal ynglingar ur Londons undre värld på luxuösa middagar, bött tillsammans med dem på flotta hotell och skänkt dem dyrbara presenter, men lika obesvärat förnekade han att sexuella närmanden förekommit; han förklarade sitt uppträdande med kärlek till ungdomen och fullständig frihet från sociala fördomar. Endast en gång bröt Wilde samman. Carson frågade honom om han kyssat en hos Douglas anställd betjänt;

svaret blev: "Nej, visst inte, det var en förskräckligt ful pojke". Genom en kaskad av frågor som alla rörde sig om varför Wilde berört ynglingens fulhet, lyckades Carson få Wilde att helt förlora fattningen och att svara stammande och förvirrat.

Att Wilde ljög då han bestred anklagelsens riktighet gjordes ytterst sannolikt under processen och har sedermera blivit fullt klarlagt. Hur han kunde ljuga med en så festlig och utmanande säkerhet är däremot ett problem som fortfarande diskuteras. Det har sagts att Wilde saknade varje känsla av moralisk skuld och att han därför ansåg sig ha rätt att lura sina följare. Det har också sagts att han kände sig som huvudpersonen i ett märkligt skådespel och att önskan att spela sin roll med effekt helt tog överhand över fruktan för dom och straff. Dessa och andra liknande synpunkter kan till

en del förklara hans arrogans. Men det väsentliga synes, såsom flera författare berört, vara att Wilde led av en brist på realitetskänsla som för tanken på sinnessjukdom och som möjligen kan stå i samband med hans alkoholmissbruk och hans syfilis. Hans stämningar var fladdrande som ett barns, men grundtonen var ett slags kyla, som kunde uppfattas som både hårdhet och lättsinne. Därför var ett uppträdande som andra måste betrakta som teatraliskt naturligt för Wilde; spänningen mellan roll och personlighet var reducerad till ett minimum.

Herbert Tinosten

Sept.
14. 8 ul. 2 k.
5a.